

Πόσο άθεος ήταν ο Νίτσε στην πραγματικότητα;

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση:<http://bitly.com/1GVO4V7>]

10. Ο Nietzsche διακήρυξε πως «Ο Θεός πέθανε». Αυτό τον στιγματίσε ως άθεο. Στο βιβλίο σας «ΘΕΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΟΣ», ερμηνεύετε και «δικαιολογείτε» αυτή την αθεία του Νίτσε, γράφοντας πως «*όταν αποκτήσουμε μια "ιδέα" του Θεού, όταν με τα μάτια του μυαλού μας αποπειραθούμε να δούμε τον Θεό, τότε είναι ο Θεός που πεθαίνει*». Τελικά τι απ' όλα υπήρξε ο Νίτσε;

Ακούγεται τόσο συχνά η φράση αυτή και μάλιστα από δύο ειδών κληρικούς: από εκείνους που θέλουν να σοκάρουν και οικειοποιούνται την φράση του Νίτσε δίχως να καταλαβαίνουν τί ήθελε να πει, και από εκείνους που απλώς θέλουν να κριτικάρουν τον Νίτσε ως ένα παρανοϊκό άθεο. Λυπάμαι, αλλά είναι και οι δύο αυτές απόψεις λανθασμένες.

Θα πρέπει πρώτα να θυμηθούμε πως ο Νίτσε υπήρξε ένα “παιδί θαύμα” στο τομέα της κλασσικής φιλολογίας, έχοντας αναλάβει την έδρα της φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Βασιλείας σε ηλικία μόλις 24 ετών. Τα κείμενά του, αν και στην πρώτη επαφή φαίνονται ευκολονόητα, καθ’ ότι οικειοποιείται την γνωστή αφοριστική γραφή, στην πραγματικότητα απαιτούν μεγάλη ερμηνευτική δεξιοτεχνία από τον αναγνώστη. Απαιτούν πολλαπλά διαβάσματα, σε σχέση και με το υπόλοιπο του έργου του, και προαπαιτούν και καλή γνώση των πηγών με τις οποίες δουλεύει ο Νίτσε.

Στην προκειμένη περίπτωση, η ανακοίνωση του «Θανάτου του Θεού» δεν γίνεται από τον ίδιο τον Νίτσε, αλλά από έναν τρελό, όπως τον ονομάζει, ο οποίος

ως άλλος Διογένης (να το πρώτο επίπεδο ανάγνωσης), ανάβει μέρα μεσημέρι την λάμπα και κατέρχεται στην αγορά αναζητώντας τον Θεό. Εκεί τον περιμένει ο περίγελως των συγκεντρωμένων πολιτών. Θα προσέξατε πως ο Νίτσε δεν κάνει μια δήλωση, δεν διατυπώνει έναν συλλογιστικό στοχασμό, αλλά αφηγείται μια ιστορία. Η ιστορία του είναι υφασμένη με κλωστές δανεισμένες από άλλες ιστορίες: είδαμε ήδη την αναφορά στον κυνικό φιλόσοφο Διογένη. Ο περίγελως στην αγορά που συναντά ο κήρυκας του θνήσκοντος θεού είναι μια κεκαλυμμένη αναφορά στο κήρυγμα του Παύλου στην Αθήνα (Πραξ. 17). Ο λόγος του Παύλου στράφηκε κατά της ειδωλολατρίας αλλά όχι μόνον εκείνης της οποίας τα αποτελέσματα ήταν τα αγάλματα που στόλιζαν την αρχαία πόλη, *κατείδωλον οὔσα*, αλλά και μια άλλης ειδωλολατρίας του ανθρώπινου λογικού, μιας εννοιολογικής ειδωλολατρίας. Όταν, λοιπόν, ο τρελός του Νίτσε αναγγέλλει πως ο Θεός πέθανε και πως τον σκοτώσαμε *εμείς*, ο αναγνώστης πρέπει να σταθεί και να αναρωτηθεί: πρώτον, σε ποιούς αναφέρεται αυτό το “εμείς” και με ποιόν τρόπο κατορθώσαμε να σκοτώσουμε τον Θεό.

Ως προς το δεύτερο ερώτημα, η Νίτσε γνώριζε την αρχαία άποψη πως αν ένας θνητός έβλεπε κάποιον θεόν πέθαινε (την συναντάμε την άποψη αυτή και στο βιβλίο της Εξόδου: «οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται» 33:20). Η ιδιοφυΐα του Νίτσε έγκειται στην αντιστροφή αυτής της θέσεως: αν ο άνθρωπος δει τον θεό, τότε είναι ο θεός που πεθαίνει. Πώς, λοιπόν, πέθανε ο θεός; Επειδή τον είδε ο άνθρωπος. Πώς τον είδε ο άνθρωπος; Το ρήμα *είδα* είναι εδώ το κλειδί του μυστηρίου. Το *ιδεῖν* μας δίνει την ιδέα: και είναι η ιδέα ο τρόπος με τον

οποίον συντελείται η θεοκτονία.

Το “εμείς” τώρα ξεκαθαρίζει. Δεν αφορά όλους τους ανθρώπους αλλά όσους έχουν την ιδέα, δηλαδή τους φιλοσόφους. Ο Νίτσε γνώριζε ασφαλώς πως στον τρίτο του Στοχασμό, ο Descartes είχε αποπειραθεί να αποδείξει την ύπαρξη του Θεού βασισμένος στην ιδέα του Θεού. Δεν θα αναπτύξω τώρα το επιχείρημα του Descartes, αν και είναι από μόνο του πολύ ενδιαφέρον. Όταν, λοιπόν, ο τρελός του Νίτσε κατηγορεί πως “εμείς” σκοτώσαμε τον Θεό, η κατηγορία του αφορά κυρίως τους φιλοσόφους η οποίοι διά της φιλοσοφίας, διά της ιδέας του Θεού, δημιούργησαν ένα είδωλο του θεού (η λέξη είδωλο επίσης συγγενεύει με την ιδέα και το *ιδεΐν*) — αλλά τί παραπάνω είναι το είδωλο του θεού παρά ένας νεκρός θεός; Τον θεό τον οποίο ο Νίτσε καταδεικνύει ως πεθαμένο, δεν είναι ο Θεός του Αβραάμ, και του Ισαάκ, και του Ιακώβ, «οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» (Μθ. 22:32), αλλά ο Θεός των φιλοσόφων, ένα εννοιολογικό είδωλο, εξ’ υπαρχής άψυχο.

Βλέπετε, πως μια προσεκτικότερη ανάγνωση της επίμαχης φράσης του Νίτσε οδηγεί τον αναγνώστη σε μια εντελώς διαφορετική κατανόηση της σκέψης του από την τρέχουσα.

Επιμέλεια Συνέντευξης: Ηρακλής Φίλιος